

કહેવતશતસાઈ.

અથવા

૭૦૦ કહેવતોનો સંગ્રહ.

દોહરો.

અલ્પ કથનથી અર્થ બહુ, બોધ સહિત સમજાય,
પરંપરા ગત વાત છે, તે કે'વત કે'વાય

પ્રકાશક

પુસ્તક પ્રસારક મંડળી, મુંબાઈ.

પારસી પ્રીંટીંગ પ્રેસ-મુંબાઈ

કીમત ૧ આનો.

પ્રયોજન

પુસ્તક પ્રસારક મંડળી તરફથી દર વર્ષે પ્રેક્ષક નિત્યનોંધ (Diary ડાયરી) છપાય છે પાને પાને તેમાં એકેક કહેવત મૂકવા-ની સૂચના કોઈ કોઇ ઘરાક તરફથી કર-વામાં આવેછે પરંતુ તેમ કરતાં એક લીટી જેટલી જગા રોકાઈને હાલ નોંધ માટે જે જગા રહેછે તેમાં ઘટાડો થાય, ને માત્ર ૩૫૦ કહેવતો મળી શકે અર્થાત એક લાભ લેતાં બીજી હાનિ થવાનો સંભવ છે તેમ અ-મને આવું ગતાનુગત પસંદ નથી એટલે અમે તેના કરતાં બમણી એટલે ૭૦૦ કહે-વતોનું જુદુંજ આ લઘુ પુસ્તક છાપ્યું છે તે અમારી ડાયરીઓના ઘરાકો માત્ર-નેજ નહિ, પરંતુ અમારે ત્યાંથી હમેશ પુસ્તકો લેનારા સર્વે ઘરાકોને ભેટ આપ-વામાં આવશે

રામદાસ મોહોની કંપની
પુસ્તક પ્રસારક મંડળી, મુંબઈ.

પુસ્તક પ્રસારક મંડળીનાં પુસ્તકો

૧ સુખસાધક—તન મન અને ધન ત્રણે પાતીનુ સુખ કેમ મળે? તે દેખાડનાર બોમિયો કી ૩૦।

૨ બાળસુબોધ બાળકોને ઉપયોગી ધર્મબોધ, પ્રાણીપ્રદર્શન, વસ્તુ વર્ણન, દેશદેશના વિવેચન, તથા સરસ કવિતાનો સંગ્રહ કી ૩૦॥

૩ સીકંદરનામું (એલેકઝાંડર ધી ગ્રેટનું ચરિત્ર) કી ૩૧॥

૪ પ્રતાપી પીટર ધી ગ્રેટ (રશિયાના ઝાર)નુ સચિત્ર ચરિત્ર કી ૩૦॥।

૫ નીતિની શીખામણો કી ૦)=

૬ નીતિનિદર્શન(નીતિના દાખલા) કી ૦)=

૭ પ્રેક્ષક પોકેટ ડાયરી નિસનોધ કી રૂ૦।

૮ પ્રેક્ષક ગોવર્ધન પચાગ કી)૦ાા

૯ શિવપુરાણ સપૂર્ણ ભાષાતર કી રૂ૧૨

૧૦ ગૂજરાતી અગ્રેજી ડીક્ષનરી કી રૂ૧ાા

૧૧ હાથીછાપની કોરી કોપી બૂકો

૧, ૨, ૩, અને ૫ લાઇન (લીટી)

વાળી દરેક નગની કી ૦)૦ાા

૧૨ પીરોજા બચુનુ સચિત્ર ચરિત્ર કી રૂ૧

૧૩ ઓફીસ ડાયરી કી રૂ૦ાા

ઉપલા પુસ્તકો મુબઇ પુસ્તક પ્રચારક મડળીમાથી વેચાતા મળશે.

વેપારીને યોગ્ય કમિશન આપવામાં આવશે.

રામદાસ મોદીની કપની,

પુ૦ પ્ર૦ મડળી, મુબઈ

કહેવતશતસાઇ.

અક્કલ બડી કે ભેશ

અણુંમાઉ ને ઉન્હા પાણી

અણદીઠાનું દીઠું, ને માર મૂળાને મીઠું

અણી ચૂક્યો સો વરસ જીવે.

અતિ લોભ તે પાપનું મૂળ

અતિશે સર્વે અસાર

અધુરો ઘડો છલકાય ઘણો

અન્ન તેને પુન્ય ને રાંધનારને ધૂમાડો

અપવાસીને ઘેર ઢોકળાં

અવસર ચુક્યા મેહુલા

અહાર તેવો ઓડકાર

આખું કોહોણું શાકમાં

આગળ દોડ અને પાછળ ચોર

આજી ખમાય પણ દેખી ન ખમાય

આઠ વાર ને નવ તેહેવાર

આડી રાત, ને તેની શી વાત

આણું કરવા ગયો ને વહુ ભૂલી આવ્યો

આથમ્યા પછી અસુર શું ને લુટ્યા પછી બો શેની

ધળા આગળ આરશી ને બેહેરા આગળ
ાધળાનો આખ [શખ
માધળામા કાણો રાજા ૨૧
આધળો દળે ને કૂતરો ચાટે
આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે ન પહોચાય
આપ ભલા તો જગ ભલા [૨૫
આપ વીતી સર્વ જાણે, પર વીતી કોઇ ન જાણે
આપ સમાન બળ નહિ, ને મેઘ સમાન જળ
આપ્યુ વાણિયે ને ખાધુ પ્રાણીએ [નહિ
આબા ગાજો, અને પૂજી ટાળો
આખુ ખાતા જાખુ ગયું
આમણની પૂજી દામણમા ૩૦
આરતી ઉતારૂ ને મગળ ગાઉ, તને આપું
ત્યારે હુ શું ખાઉં
આવી વાટડીએ, ને જાય ઠાઠડીએ
ઉજડ ગામમા એરડો પ્રધાન
ઉઠ વહુ વિસામો ખા, હું કાઢુ તુ દળવા જા
ઉતર્યું ધાટી, ને થયુ માટી ૩૫
ઊંઘતો બોલે પણ જાગતો ન બોલે.
ઊંઘ વેચીને ઉજાગરો લીધો

ઊપરે આભ ને નીચે ધરતી
ઊંચેથી પડી કે ઊંટના અઢારે વાંકા ૪૦
ઊંટનું મોં માળવા ભણી
ઊંટે કર્યા ઢેકા તો માણસે કર્યા કાઠડા
ઊડ્યા દેવ ને ગયું ચોમાસું
ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર
ઉધારે હાથી બંધાય પણ રોકડે બકરી ન
ઉલટો ચોર કોટવાળને દંડે [બંધાય
એક ઘર તો ડાકણ પણ મૂકે ૪૭
એક નન્યો સો દુઃખ હણે
એક નારૂ તેના સો દારૂ
એકનું ઓષડ બે એક પંથ દો કાજ ૫૧
એક મ્યાનમાં બે તરવારો ન સમાય
એક રામે લંકા લીધી તો આઠ રામ શું ન
એકે હજારા ને સોએ બચારા [કરે
એકાતણનો ભારો પણ રડાપો તો રોકડો
એવા ગોળીઆ ગાડા ન હોય કે દીવાળીને
દહાડે ઘેર શિરાવે ૫૬
ઓડ ઉમરેઠના ઊંડા કુવા, દીકરી દે તેનાં
ઓશી આવને અડકીશ નહિ [માબાપ મુઆ

।ખીતો સિપાઇ હેડમા પૂરે ૬૮
કંકાશણીને કલેશ વહાલા ને પદ્મણીને હાર
કચુકાને પીલ્યે તેલ ન નીકળે
કન્યા જાણે કચકડો ને વર મોતીનો દાણો
કડી લેતા પાટણ ખોયુ
કણુબીનો કૂબો એક ગયો તો બીજો ઉભો
કણેકમા પાણી પડયુ તે મિથ્યા ન થાય ૬૫
કથા સૂણીને ફૂટયા કાન, તોય ન આવ્યુ બ્રહ્મ-[જ્ઞાન
કદહાડે કકોડા
કપાળે કપાળે જુદી મતિ
કપાશીએ કોઠી ન ફાટે
કપૂરનુ વૈતરૂ અલેખે જાય નહિ ૭૦
કમજોર ને ગુસ્સા બોત, માર ખાનેકી નિશાની
કરજ અને કન્યા કરગરે ન મળે
કરણી તેવી પાર ઉતરણી ૭૩
કરે વરો, ત્યારે ઉતરે ખરો [પુરો
કર્મ વિનાનો ખેતી કરે, બળદ મરે સૂકવણુ
કર્મમા કોઠા, દો કોના જૂએ ઓઠા
કર્મ કઠણ ને કાયા કોમળ
કર્મ કરે તે કોઇ ના કરે ૭૮

કમને શી શરમ કર્મ વિના કોડી ન પાવે
કળથી થાય તેટલુ બળથી ન થાય   ૮૧
કલેડા વિના આવ રહે?
કરબે તરક ને બજારે બકાલ
કહેવુ સહેલ કરવુ મુશ્કેલ   [શીને આશીશ
કહ્યુ કે છાનોમાનો આવજે તોકે ઊટે બે-
કાકા પરણ્યા ને ફોઇ રાંડયા   ૮૬
કાકા મામા કેવાના, ને ઘરમા હોય તો ખાવાના
કાકો ફીટી ભત્રિજો કોણ થાય
કાગડાનુ બેસવુ ને તાડનુ પડવુ
કાગડાની કોટે હઇયરૂ   ૯૦
કાજીભાઇ દૂબળા કેમ? તોકે સારા શેહેરની
કાજીની મારી હલાલ   [ફીકર
કાજીની કૂતરી મુઇ ત્યારે બધુ ગામ, અને
કાજી મુઆ ત્યારે કોઈ નહિ
કાણુ ધોડુ અને વળી કરડકણુ
કાત્યુ પીંજ્યુ મૂળ મળ્યુ   ૯૫
કાનખજુરાનો એક પગ ભાગ્યો તોય શુ ને
રહ્યો તોય શુ
કામ કર્યુ તેણે કામણ કર્યુ

ક્યા ઘોડુ ને ક્યા ગધેડુ
ક્યા રાજાભોજ ને ક્યા ગાગો તેલી
કાળ જાય ને કહેવત રહે 100
કાળા એટલા ભૂતના સાળા ?
કાળા માથાનુ માનવી ચહાય તે કરે
કાળીચૌદશના આવ્યા, ને કોઇના ન જાય ગા-
કાળુ મો ને કથીરના દાત [જ્યા
કીડી સચે તેતર ખાય, પાપીનુ ધન પરલે થાય
કીડીના મોહોમા કાળિગડુ ! ૧૦૬
કીસીકા ઘર જલે ને કીસીકા પુત મરે, બ દા
કુભાર કરતા ગધેડા ડાહ્યા [ખાવે ઓર તાપે
કુવારી કન્યાને સો વર ને સો ઘર
કૂકડીનુ મ્હો ઢેપલે ૧૧૦
કૂતરૂ ખેચે ગામ ભણી ને શિયાળ ખેચે સીમ-
કૂવામા હશે તો હવાડામા આવશે [ભણી.
કૂકડો હોય ત્યાજ શું વહાણુ વાય ?
કેડમા છોકરૂ ને છોકરૂ ક્યા ? [વાર
કેળ ફળે એક વાર ને સિહણ જણે પણ એક
કેહેતાબી દીવાના પણ સુનતાબી દીવાના ?
કેહેબે બુડી નવાબ, તોકે નબાબ ૧૧૭

કોડી હરામ ને બચકા હલાલ ૧૧૯
ખરી વાતમા ખાર શો?
ખાઈ જાય દીવાળી ને કુટાઈ મરે સુપડુ
ખાખરાની ખિલોંડી તે સાકરનો સ્વાદ શું
ખાટી છાશ ઉકરડે નાખવી પડે [જાણે
ખાડો ખોદે તે પડે
ખાતર ઉપર દીવેલ
ખાણિયામા માથુ ને ધમકારે બીહીવુ ૧૨૫
ખાળે ડુચો ને બારણા ઉઘાડા !
ખાવા ગોખરૂ ને માહિ કાટા
ખાવા પીવા ખેરસલ્લા, ને ધીગાણા બોહોતેરા
ગજ ભરે પણ તસુ ન વેતરે
ગુણુના ભાઈ દોષ ગવેડા ઉપર અબાડી
ગધેડે બેશીને ઘેર ઉતરવુ ૧૩૨
ગાઈ ગાઈને મુવા ને વરનુ નામ ધૂળ [નહિ
ગાજ્યા મેહ વરસે નહિ, ને ભસ્યા કુત્તા કાટે
ગાજે તે વરસે નહિ ને વરસે તે ગાજે નહિ.
ગાજે તેનુ વાજે ૧૩૫
ગાડા સાથે જવુ ને ગાઠનુ ખાવું
ગામ ત્યા ઢેડવાડો હોય

ગામમા ઘર નહિ, ને સીમમા ખેતર નહિ
ગાય દોહીને કૂતરી પાવી
ઘરડી ગાય ને ફોટ ડેહેરો (ડબ્બુ) ૧૪૦
ઘરડી ઘોડી ને લાલ લગામ
ઘરના છૈયા વનમા ગયા, ને વનમા લાગી લાહ્ય
ઘરના છોકરા ઘટી ચાટે ને પાડોશીને આટો
ઘર બાળીને તીર્થ કરવુ
ઘરમા બોલે ડોકરા, તો બહાર બોલે છોકરા
ઘેર ઘેર માટીના ચૂલા ૧૪૬
ચઢે તે પડે
ચમડી તૂટે પણ દમડી ન છૂટે,
ચાકરી વિના ભાખરી નહિ
ચાકરને ઘેર ચુકર ઘણા, ને શેઠને વાણોતર ઘણા
ચાર દહાડાની ચાંદરણી ને ઘોર અંધારી રાત
ચાર મળે ચોટલા, તો ભાગે ઘર ઓટલા ૧૫૨
ચાર મળે બોડી તો કિલ્લો પાડે તોડી
ચીન, ને પૈસા લીઆ છીન
ચુટી ખણ્યે વેર ન વળે ૧૫૫
ચોરની મા કોઠીમા મ્હો
ચોરનારની ચાર આંખો,

ચોરીનું ચડાળે જાય, ને પાપી હાથ ઘસતા [થાય.
છીડે ચડયો તે ચોર
છાકરાથી કાઈ છાશ પિવાય નહિ
જણે એટલા જીવે નહિ
જમાડ્યો હાથ મ્હો ભાગી વળે.
જાગતાની પાડી ને ઊંઘતાનો પાડો
જાગે તે જીવે, ને ઉંઘે તે મરે
જાત તેવી ભાત ને કામળાપર ભીંગુ
જાનમા કોઈ જાણે નહિ ને હું વરની ફોઇ
જા બીલ્લી કુત્તેકુ માર
જાયા તેના સૂત, ને ધેરીને વળગ્યા ભૂત
જેવા રાજા તેવી પ્રજા
જેવી ધાનત તેવી બરકત
જેવી વેળા તેવી રક્ષા
જેના મોમા માસ, તેનો શો વિશ્વાસ?
જેનુ કામ તેથી થાય, બીજો કરતા માર્યો જાય
જેણે મૂકી લાજ, તેને નાનુ સરખુ રાજ
આળી મળવા તો, બેસારી ફળવા -
જો વરસે આરદ્રા, તો બારે મેઘ પાધરા
જો વરસે ઉત્તરા, તો ધાન્ય ન ખાય કૂતરા

જે ગાજે ભડ, તો કુવાકાંઠે ખડ
જ્યાં મળ્યું જમા ત્યાં મારો સભા
જ્યાં મળી રોટી ત્યાં પડ્યા આળોટી
ઝાઝા ઘરનો પરોણો ભૂખે મરે
ઝાઝા મળે, ને ખાવા ટળે
ટાઢે પાણીયે ખસ જાય
ડાટ્યા ભૂલે પણ લખ્યા ન ભૂલે
ડાહીના ઘેલા ને ઘેલીના ડાહ્યા
ડાહી સાસરે ન જાય ને ઘેલીને શીખામણ દે
ડાહ્યો દીકરો દેશાવર ભોગવે, ડાહી વહુ ચૂલામાં પેસે
ડુંગર દૂરથી રળિયામણા
ડોટીમાનો હારે ને મૂઠીમાનો જીતે
ડોશી મુવાનો ભો નહીં પણ જમ પેધ્યાનો ભો
ઢેડ મુવો ને અભડછેટ ટળી
તાબાની તોરડી તેર વાના માગે
તેલ જોવું, તેલની ધાર જોવી
ત્રણ ટીખળ, ને હળ મેખળ
ત્રીજને તેરશ એકઠા ન મળે
થાય તેવા થઇયે, તો ગામ વચ્ચે રહીયે
થોડા સો મીઠા દગા કીસીકા સગા નહિ.

દમડે ઊંટ પણ દમડો ક્યાં?
દયા ડાકેણને ખાય 200
દરજીનો દીકરો જીવે ત્યાં સુધી શીવે
દરની માટી દરમાં
દાતણ વેચ્યે દળદર ન જાય
દાતારથી સુમ ભલો કે ઝટ દે જવાબ
દાતારી દાન દે ને ભંડારી પેટ કૂટે 205
દાનો દુશમન સારો પણ મુરખ મિત્ર ખોટો.
દીકરો એક દેશાવર ઘણા.
દીકરી ને ગાય, જ્યાં દોરે ત્યાં જાય
દીવા પછવાડે અંધારૂં
દીવાસો, તે સો પર્વનો માસો 210
દુખે પેટ ને કુટે માથું
દુબળા ઢોરને બગાઈઓ ઘણી
દુબળું ઢોર કુશકે રળિયાત દેશ તેવો વેષ
દોરી બળે પણ આમળો ન મૂકે 215
ધર્મના કામમાં ઢીલ શી?
ધ્યાન વિના મરે કે સાન વિના મરે?
ધાના ત્યાં પાના નહિ, પાના ત્યાં ધાના નહિ.
ધૂળ ઉપર લીંપણ ન બોલ્યામાં નવ ગુણ 220

નથુભાઈની જાનમા, ને ખાવા પીવા કાનમા
નબળો માટી બૈયર ઉપર શૂરો
નવરો બેઠો નખોદ વાળે
નવરો વાણિયો કાટલા સાથે [ભરો
નવરા બેઠા કામ કરો, ને ખાટલો ઉકેલી વાણુ
નવરે પાચડે પચાણુ, ને તળે પડે તે કચાણુ
નવો નાણાવટી ને જુનો ગાધી 229
નવાણુ ત્યા ભર્યો સો
નહિ આડિયા નહિ ઉભિયા ને લ્યો બીબી ખાટ.
નાક નીચુ ને પેટ ઊચુ
નાક કટ્ટા દેવ ને સપડા પુજારા 230
નાક કટ્ટા તો કટ્ટા પણ ઘી તો ચટ્ટા
નાગે કુત્તે કૃતેખા
નાગો તે પાદશાહથી આઘો
નાગો ન્હાય શું ને નીચોવે શું?
નાચવા જવુ ને ઘુમટો તાણવો 235
નાચનારીના પગ ન રહે ને ગાનારીની જીભ
નાણુ દેખી મુનિવર ચળે [ન રહે.
નાતનુ નોતરૂ ને પરબનું પાણી
નાનો દિયર લાડકો, ઘીનો ભર્યો વાડકો

નામ તેનો નાશ ૨૪૦
નીમાજ પડતા મશીદ કોટે વળગી
પચકી લકડી, એકકા બોજ
પચ ત્યા પરમેશ્વર પથ્થર ઉપર પાણી
પરણ્યા પેહેલી અધરણી ૨૪૫
પાકી કોઠીએ કાના ન ચોટે
પાડાને દરદ ને પખાલીને ડામ
પાડે પાડા લડે ને ઝડવાનો ખો નીકળે
પાદડુ પહેરાય નહિ ને ધૂળ ખવાય નહિ
પારકે ઘેર પરોણો ને ધાઇ ધાઈને મળવુ
પારકે ભાણે મોટા લાડવા ૨૫૧
પાશેરામા પેહેલી પૂણી
પ્રાણ અને પ્રકૃતિ સાથેજ જાય
પારકી આશ, તે સદા નિરાશ
પાસે ન મળે કોડી, ને ભરી બજારમા દોડી
પીરની માનતા મુજાવર વધારે ૨૫૬
પીલુગાળે ચાચ પાકી
પુઠના ખાય સનમુખના જોયા કરે
પુઠ બાદશાહની ને મો વાઘનુ
પેટ ચોળીને સૂળ ઉભુ કરવું ૨૬૦

પેટને પૂરૂ નહિ ને ઝોટગશાને વધુ!
પેટનો બળ્યો ગામ બાળે
પેટ ફાટ્યુ ત્યા પાટો ક્યા બાધે?
પેટમા છોકરૂ ને નામ પાડો હીરા [રિયાવણા
પેટમા પૂમડુ પાણી નહિ ને મારૂ નામ હ-
પેટ કરાવે વેઠ 266
પેટ આગળ પેડુ, તો આગળ કોને તેડુ?
પેટના પેટ, ને પહોચાડે હેઠ
પેહેલુ સુખ તે જાતે નરા
પૈસાનો કોઇ પૂરો નહિ ને અક્કલનો અધુરો
પૈસો હોય તેનો છોકરો ઘૂઘરે રમે [નહિ
પોથા તે થોથા, ને ડાચા તે સાચા 272
ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો ભૂખે મરે
ફાટામા સૌ પગ ઘાલે
ફુલીબાનુ ફૂમતુ 275
ફુલીમાનો ફાકડો ને ઓરમાન માનુ હેત
ફુશિયાળા હજો પણ ઓશિયાળા ન હશો.
ફૂલ નહિ ને ફૂલની પાખડી [કાણુ.
ફૂલ ફટાકિયા ફાટમા છાણુ, ઘેર આવ્યા કલેડુ
ફૂલી બાઇની ફૂલ ને છોકરા ખાય ધૂળ 280

ફૂઉ તે કરમાય બગધ્યાન
બડે બાપકે પૂત
બધું ગામ ધોરે, ત્યારે ઘેલી ઘેશ ઓરે
બલાડીના પેટમા ખીર । ૨૮૫
બળિયાના બે ભાગ બહુ તાતર બળિયું
બાઇને કોઈ લે નહિ ને બાઈને કોઈ દે નહિ.
બાઇના ફૂલ બાઇને, ને શોભા મારા ભાઇને
બાડા ગામમા બે બારસ ૨૯૦
બાપ કરતા દીકરા વધે [ન શીવે
બાપડી બાપડી સૌકોકહે પણ કાપડી કોઈ
બાપડી નાતરે જાય ને ધણી વળાવા જાય
બાપ દેખાડ કે શ્રાધ સાર ૨૯૪
બાપનો કૂવો હોય માટે ડુબી મરાય નહિ
બાપ લાખ ચાળીસના ને દીકરા વ્યાજમા ડુ-
બાપ તેવા બેટા, ને વડ તેવા ટેટા [બ્યા
બારમણનું કાળગડુ ને તેર મણનુ બી
બાર વર્ષની કન્યા ને બે છોકરાની મા
બાવા ઉઠ્યા બગલમા હાથ ૩૦૦
બાવાજી નમો નારણ તોકે તેરેજ ઘેર ધામા
બાવો બેઠા જપે, જે આવે તે ખપે.

બાળક જાય તે કંઈ બળી મરે ?
બાળા, તેને શા દફાળા
ખુફસે જાય તે હોજસે ન આવે 305
બે ગોળીનો ચડવો બે ઘડીનો અધાપો
બેટા મોટા થાઓ પરણાવીશું
બેઠાથી બેગાર ભલા
બેડા ઉપર બેડુ તો પાણિયારીને ભાર 310
બેહેન કહીને બેસારે ને વહુ કહીને ઉઠાડે
બેહેરા આગળ શંખ ફુંક્યો તોકે હાડકા કરડેછે
બોલે તેના બોર વેચાય
બોલે તે બે ખાય, ને ના બોલે તે ત્રણ ખાય
બોલ્યું બહાર પડે ને રાંધ્યું વરે પડે 315
ભણ્યો ભૂલે, ને તારો ડૂબે
ભલા ભલા કુવારા ને પોતાને બે બે
ભલી ભેંશે પાડો જણ્યો
ભલું થયું ને ભાગી જંજાળ.
ભસતા કુત્તા કાટે નહિ 320
ભાગ્ય વિના નર કોડી ન પામે
ભાગ્યાના બેરૂ તે ગોપીચંદન ને ગેરૂ
ભાગ્યશાળીને ભૂત રળે, ને અકર્મીની બૈયર મરે

ભાગ્યું ભાગ્યું પણ ભરૂચ
ભાજગડિયાના છોકરા ભૂખે મરે 325
ભાણેજ ભાગ નહિ, જમાઈ લાગ નહિ
ભાભીજી નાતરૂં, તોકે તમારીજ સાથે
ભાભાજી ભારમા તો વહુજી લાજમા
ભાવી આગળ કોઈ ડાહ્યું નથી
ભાવે એટલું ખાવું નહિ, ને આવડે એટલું બો- [લવું નહિ
ભીખના હાલ્લા શીકે ન ચડે
ભીખ તેને ભૂખ શી? 332
ભુખ પડયા બમણા જુડી રાંડે બમણો વરો.
ભૂખને ઊંઘ વાળીને લે ભૂખ મનાવે દુખ
ભૂખી કૂતરી ખોશીલીયાં ખાય
ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ ને ધરાયો વાણિયો છેડવો [નહિ
ભૂત મુઉં ને પ્રેત જાગ્યું
ભે વિના પ્રીત નહિ. 340
ભેંશ ભાગોળે ને ઘેર ઝગડા
ભેંશો છોડી ખીલાના દાન!
મગમાંથી પગ ફૂટયા
મગ ગણે તે ધણી માડા કેમ ભૂલે
મણના લૂટયા શેરે ન સંધાય 345

મછા ડાકણુ ને શકા ભૂત [પેશ
મન કહેશે માળવે જા ને કર્મ કહેશે કોડીમા
મન વિના મહાલવુ ને પગ વિના ચાલવુ
મનમા પરણ્યા ને મનમા રાડયા
મન હોયતો માળવે મળાય ૩૫૦
મન ચગા તો કથરોટમા ગગા
મની મની દૂધ તોકે સણુસણીને રહીશુ
મરતા માટીને બાપ કહે ન જીવે
મરણુ સમે મતિ તેવી મળે ગતિ
મરે નહિ ને માચો મૂકે પણુ નહિ ૩૫૫
મશાણના લાડુમા એળચીનો સ્વાદ
મસાણુ ગયા મુડદા કાઈ પાછા આવ્યાછે ?
મળે નહી ને મચકો ઘણો
મનમા ભાવે ને મ્હોડુ હલાવે.
મરણુ એટલુ બળણુ * ૩૬૦
મળી તો નારી નહીતો સદા બ્રહ્મચારી.
મફતના મરી કાઈ તીખા લાગે ?
મર્કટને વળી મદિરા પીયે
મનને ગમે તે ખાડા ને લોક બોલે તે ખાડા
મસ્તાનો સાઢ લોકોના ખેતર ખાય ૩૬૫
*

મન વિનાનુ મ્હાલવુ ને હેત વિનાનુ ચાલવુ
મનને ગમે ને બોચી ઠકણે
મરનારને કાંઈ ઉચકનારની ફીકરછે?
મઠને ખેતર માળો નહી ને કુઆરાને સાળો નહી
મરી, મીઠુ ને રાઇ તેના વડયા પીત્રાઇ
મડાય ત્યા છડાય મત્રથી તત્ર વે ે ૩૭૨
મૃદંગના મ્હોમા પણ આટો આવેતો ઠીક
મન જાણે પાપ ને મા જાણે બાપ [બોલે
માનગત વિના દેવ ન ફળે ૩૭૫
માગ્યુ મોત આવે નહી
માની ગાળ ને ઘીની નાળ
માથુ ફોડશે તે લોહી કાઢસે
માર બુધુ ને કર સુધુ.
માંકણો સાઢ ને ચોમાસુ મ્હાલ્યો ૩૮૦
માગ્યા વિના માએ ન પીરશે
માસા વડે માસો તેનો શો સાસો
મારીને ન્હાસી જવુ ને ખાઇને સુઇ જવુ
માથેથી ઉતરતી સજા બાપને માથે
મારે તેની તરવાર ૩૮૫
માખી ફસ્યો ફુલ લેશે કાંઈ ચોટલી તો નહીં લે?

માચીમાનો માકડ માલ ઉપર જગાત
માલ થયો વાસી ને લાભ ગયો ન્હાસી
માથુ મુડાવીને વાર પુછવો
મારવો ઊંદર ને ખોદવો ડુંગર
મા જુવે આવતો ને બૈરી જુવો લાવતો
મામા માશીના શુ કરોછો? [મગાઈ ?
મામો તેતો માનો ભાઈ ને મામી સાથે શી
માથુ કાપનારનુ પણ સારૂ થજો
માથુ સોપ્યુ ત્યારે નાક કાનનો શું ઉધારો?
મારવો તો હાથી ને લૂટવો તો ભંડાર
માણુસનુ મેલુ ને લાકડાનુ પોલુ ઢાક્યુ ન રહે
મા આગળ મોસાળ તોફે ભાઈ મારૂ [પેપર
મા તે માથો, ને બાપ ખાટલાનો પાયો
માકડને વળી મુછો આવી
માગ્યા મુક્તાફળ મળે પણ ભીખને માથે ભઠ
માગ્યા મેહ વરશે નહિ
માગીને ખાવુ ને મશીદે સુવુ
માણુસને ઈશારત ને ગધેડાને ડફણાં
માણુસમા ચાડિયો, ને જનાવરમા હાડિયો
માથે પડી વસન દેવા માન્યા ત્યા સુધી દેવ

વાડીયે બાર ને ચોટે અઢાર
વ્યાજે લાવીને ઓછીના આપ્યા
વાહાણુ વામે ને કરાણુ પામે ૬૧૦
વારણી વીઆઇ.
વાપરણુ તે વાહાણુ.
વાડ કારેલા ચોરશે ત્યારે રેહેશે શું?
વાળા ઝોળી ત્યારે ન મ્હેલવા કાડી કે કોળી
વાત કરવી હુકારે ને લડાઇ કરવી ઉકારે
વાણી બોલાવે બાણી ૬૧૬
વાટયુ ઔષધ ને મૂડયો જતી
વાત ન કરીએ વાટે, લખ ન લખીએ રાતે
વાગ્યુ તો તીર નીકર તુકકો
વાટ મુકીયે પણ સાથ ન મુકીયે ૬૨૦
વાહાલામા વહાલ નહી
વાર તેની ધાડ
વિવાહમા વેહેલો ને માડવામા પેહેલો ૬૨૩
વિવાહના ગીત વિવાયે ગવાય [જુઓ
વિવાહ કહે માડી જુઓ ને ઘર કહે ઉકેલી
વિવાહ સમાન હરખ નહિ, ને મુવા સમાન
વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ [શોક નહિ.

વિશ્વાસઘાતી, મહા પાપી
વેપારને શીર દેવાળુ ને નોકરીને શીર બરતર્ફી
વેવાઈ પ્રમાણે વિવા, ને ધુર પ્રમાણે દીવા
વેશ્યા ઘટાડે ને જોગી વધારે
શંકર રાખ, ને કુબેર ધૂળ
શત્રુ, ને રોગ, ઉગતા છેદવા [ભણી
શિયાળ તાણે સીમ ભણી, ને કૂતરૂ તાણે ગામ
શિર સલામત, તો પાઘડી બોતેરી ૬૩૬
શીગોડુ શણગાર્યુ, પણ જબા તેડુ ન આવ્યુ
શૂળીનુ વિઘ્ન સોયે ગયું
શેઠની ફાંદે ફોલ્લી થઇ, ને પપાળીને મોટી [કરી
શેઠની શીખામણ ઝાંપા સૂધી
શેરડો તો જાણે નહિ, ને મારૂં નામ પગી
શેરનુ ઉમેરણુ ચાગળુ ૬૪૨
શેરને માથે સવાશેર
શેરી માહેલો સિંહ (કૂતરો)
સઈઆરી સાસુ, ને ઉકરડે મોકાણ
સકર્મીની જીભ અને અકર્મીના ટાંટીઆ ૬૪૬
સતી શાપ દે નહિ, ને શંખણીના લાગે નહિ

વાણિયા મૂછ નીચી તો સાતવાર નીચી
વાતે પાપડ વાતે વડી વાતે વહુ ગધેડે ચઢી
વાદરાને વળી નીસરણી મળી 590
વાસુ ન કરે ને હાસુ કરે
વાવે તેવુ લણે વાશીદામા સાબેલુ!
વાસો ને વાક કોઈ દેખે નહિ.
વાહાણના સાધા, એટલા ભાઈના વાધા
વાયે વાદળ ઉતરી ગયુ 595
વાડ રાખે ખેતરને તો ખેતર રાખે વાડને
વાણોતરનો વેચ્યો શેઠ વેચાય
વાઘનુ મ્હો લોહીયાળુ
વાહાલામા ભ્હાલુ પેટ
વાઝણી જણે નહી ને જણે તો જીવે નહી.
વાતની વાત ને કરામતની કરામત 601
વાણિયા વાણુ ને લીટી તાણુ
વાત તો વા લઇ જાય
વાડ વગર વેલો ચઢે નહી
વાગતુ વાગતુ સહુ માડવે આવશે 605
વાતે વાહાણા વાય
વાધર,સારૂ ભેસ મારી.

વનો વેરીને વશ કરે
વરને કોણે વખાણ્યો ? તોકે વરની માયે
વર વરો કે કન્યા વરો ગોરનુ તરભાણુ ભરો
વર વિનાની જાન શોભે નહીં ૫૭૨
વરસાદના ભીંજ્યા ને હાકેમના દંડયા
વહુ ગઈ ને વરધ ગણાઈ
વહુ ભાગે કથરોટા, ને સાસૂ ફોડે તે ઠીકરા
વર વિનાની હજો પણ ઘર વિનાની ન હજો
વહેતો વાણુ નહી તો પથ્થર પાહાણ ૫૭૬
વરસે તો વાડમા નહી તો ખેતરમા પણ નહી
વહુ, વસ્તેવ ને વરસાદ વિના કોઇને ન ચાલે
વ્યસનીને મન વેશીયા ને વેશીયાને મન સફ
વરસાદનુ પાણી પગ ધોવનમા જાય
વટલ્યુ વટલાવે ને આભડ્યુ અભડાવે ૫૮૧
વસ્તી ઉજ્જડને ખાય
વકર્યો ઉદર કોલ થાય
વરમાથી ઘર પણ ઘરમાથી વર નહી
વાકા ચુકા પણ ઘઉંના રોટલા
વાડ તેવો વેલો [હાણિયો
વાણુ કરે તે વાણિયો નહિતર માને પેટ ૫-

લાખની બક્ષિસ ને કોડીનો હિસાબ
લાગે લાકડા બગાય
લાગ્યો તો તીર નીકર તુક્કો ૫૫૦
લાડીનાં લગન ને કરોડો વિઘન
લીલા લેહેર ને જમવાના ઘેર
લીધા લાડ ને ખાધા ખાસડા [૭એ
લીજીએ એસા દીજીએ પણ ધીરા બેપાર કી-
લુગડા ફાડી ચિથરા કર્યો ૫૫૫
લેજે ભાગી બરણીના ઠીકરા
લેતી વખત દીકરો અને આપતી વખત બાપ
લે તારી છાતી ને કુતો આ ચાલી
લેને ગઇ પૂત ને ખોઇ આઈ ખસમ
લેવાને લક્કડ ને દેવાને પત્થર ૫૬૦
લોભે લક્ષણ જાય
લોહું ને લુહાર કુટી લેશે
લોહુ ને ઘોડુ વાપરયુ સારૂ રેહે
લોઢાનુ ને ઘોડાનુ મૂલ નહી
લોટ ખાશે ને વળી ભસતુ ૫૬૫
લોભીઆ વસે ત્યા ધુતારા ભૂખે ન મરે
વખાણી ખીચડી દાતે વળગે

રોગે રૂવાળો ને ફૂટરો પીળારો
લશ્કરના ભેદ પાયા તોકે આગુસે ગદ્ધા આયા
લખતા થાયે લહીયા, ભણતા થાય પંડિત
લશણ તે કાંઇ કસ્તુરીની ગુંજ સારે? ૫૩૨
લશણની બો કાંઈ છાની રહે?
લડાઇનુ વર હાસી ને રોગનુ વર ખાસી
લપોડશંખ લાખ તોકે સવાલાખ ૫૩૫
લડી છુટજે પણ મરી ન છુટશો.
લખાણુ તે વચાણુ
લકામાજ સોનાની ખોટ કે?
લકડેકા લાડુ ખાયગાસો પસ્તાયગા ઓર ન-
હિ ખાયગા સોભી પસ્તાયગા
લકાની લાડી ને ઘોઘાનો વર ૫૪૦
લનારવાડે સોય વેચવી
લાગ સાથે ડુબી જાય ને મરે નહીતો માંદા થાય
લાલકસનના પરમાણ દ ને પારકે પૈસે કરો આ-
લાકડે માંકડુ વળગાડયુ [ણંદ
લાચ ભાડુ ને દક્ષણાનો ઉધારો નહીં ૫૪૫
લાકડીની પુતળીથી ઘર ન ચાલે
લાખુ મળવાના નથી ને લખેસરી થવાના નથી

રાડ ને ગાડ કોઈની નહિ 510

રાડ મારો રોટલો ને ઘડતા ભાગ્યો

રાણીને બોલાવીને ચોરે ચડીએ અને દાસીને બોલાવીને ખુણે પેશીએ

રાણીના ચીર ને ધોબીના બળોતિયા

રાત થોડી ને વેશ ઘણા

રાત અંધારી તલ કાળા, લેરે વાણિયા તારા ને તારા

રાત રાણી ને વહુ કાણી 515

રામને નામે પત્થર તરે

રામનુ રામણુ ભરથને ફળ્યુ

રામ જેને રાખે તેને કોણ ચાખે

રાહુના પાણી રાહે જાય 520

રૂપની રૂવે કરમની ખાય

રેશમની ગાઠ પડી તે પડી

રેહે તે આપથી ને જાય તે સગા બાપથી

રૈયત વડે રાજા ને રાજા વડે રૈયત

રૈયત્ર રાજા રામની પણ ન થઇ 525

રોહાતો રાખુ ને જાઓ તો બાખું

રોગ ને વિયોગ વધાર્યો વધે

રોકડાજી પકડાવી દેવા કે?

રાજાનો કુંવર રડતો જોઇ બાબો ન ફળે
રાજા દાને ને પ્રજા સ્નાને ૪૯૧
રાજાને કાન હોય પણ સાન ન હોય
રાંડે રાંધ્યુ ને કર્મે ખાધુ
રામનુ રામાયણ થઇ ગયુ
રાડે જણ્યા રતન સરખા ૪૯૫
રાતનાજ રાજા છે કેની ?
રાડની રાડ ગઇ ને ગોખવેથી ગાડ ગઇ
રાજા છોડી નગરી મન માને સો કર
રાત્રી ને દીવસ કોઈ ભેગા રેહેવાના છે ?
રાતનો રાણો ચોર કે ઘુવડ ? ૫૦૦
રાંધ્યા વાન ફરીથી રંધાય નહિ
રામ ધણી કે ગામ ધણી
રાડી ને ઘોડે પલાયન માડી
રાંકને સાપડ્યો રૂવો, ખોદાણુ વાવ કે કુવો
રાઈના પાડ રાતે વહી ગયા ૫૦૫
રાંકને ઘેર રતન
રાગ એટલો દ્વેશ ને દ્વેશ એટલો શોક
રાજા દંડે તે સર્વે જાણે પણ અદ્દ દંડે તે કો-
રાજ્યને અને નહીં [ઈ ના જાણે

મા ખાય ને આખ લાજે [ચણો ન જાય
મોની વાટે કોળિયો જાય પણ નાકની વાટે
મોટાનો મદ્દવાડ ને ગરીબનુ છીનાળુ ૪૭૦
મોઢુ વાઘનુ ને પુછડુ શિયાળનુ
મોસાળ જમણુ ને મા પીરસનાર
યુંચે લડીયે પણ ગુજે ન લડીયે
રડતો ગયો ને મુવાની ખબર લાવ્યો
રગના ચુટકા કાંઈ કુડા હોય? ૪૭૫
રધ્યો રોટલો કુતરે ખાધો રગમાં ભગ
રડતીતીને પિયરીયા મળ્યા
રણશિગડામા તતુડીનો અવાજ કોણ સાભળે?
રગ રાજા ને પોત પ્રધાન ૪૮૦
રત વીના ફળ ન હોય
રખપત તો રાખપત રજનુ ગજ
રઝળતી રાડને રખડતા છોકરા
રણિયુ પાછું જાય પણ રાણિયુ પાછુ ના જાય
રળ્યા, તોકે ઓળખીતાજ મળ્યા ૪૮૬
રામની રક્ષા ને ભીમનો દોરો
રાડ કેડે બેસાડિયે તો અધી ભૂરે
રાકને ઘેર રતન સાપડ્યુ

મે સળકા ખાઉ પણ મેરા ખાવેસો મરજાવે
મે શું ગધેડી પકડી કે ?
મેરીબી ચૂપ ને તેરીબી ચૂપ 450
મેહેતા મારે નહિ ને ભણાવે નહિ
મો તેવી લપડાક ને ગાલ તેવો તમાચો
મોટા મેરનુ માથુ કે ?
મોરના ઇંડા ચીતરવા ન પડે
મોતીની મા રોતી 455
મો જોઈને ટીલા તાણવા
મોમને હાકેમ ઘ્હોડાના ચણા ચવડાવે
મોટા ઘર ને ભુતના દર
મોટા થાઓ પરણાવીશુ
મોટાના ભાગ્ય મોટા 460
મોટાના ઢોર ચારેલા પણ કામના છે
મોડાપરથી તો માખી નથી ઉડતી
મોધુ ને મરવુ કાઇ કોઇના હાથમા છે ?
મોઢે મીઠુ ને પેટમા પાળી
મોર પીછે રળીયામણો 465
મોટાના પગરખામા કોણ પગ ઘાલી શકે
મોટાની ગાંડમા પેશીએ તો હબાઈ મરીએ

મૂર્ખને માથે કાઈ શિગડા હોયછે ?
મૂળાપણી તે કાઇ ઝાડમા લેખુ
મુએ સીદ્ધી જાઈ રૂએ સીદ્ધી છે ? ૪૩૦
મૂર્ખ પાશે કાગળ ન બોલે
મૂળમા રેડે તો પાદડા પીએ
મુવા નહિ ને ભૂત થયા તે એકનુ એકજ
મૂર્ખ નારી ને નગારા કુટયાજ કામના
મૂર્ખ આગળ વાત રીઝે પણ બુઝે નહી ૪૩૫
મુઇ ભેસ ને ઘી ઘણુ [પથ્થર
મુબઇ માસ્તર, હાથમા છત્તર ને ખીસામા
મુઇ પાડી તે લાભમા
મુઈ પાડીની મોટી આખ્યો
મુઠીમાનો જીતે ને કોઠીમાનો હારે ૪૪૦
મુવા મડદાં જીવે નહિ
મૂળાના ચોરને મેચકાનો માર
મૂળામા મીઠુ ને કેળામા ખાડું
મૂકીએ ખસવુ કે આવે હસવુ
મૂર્ખનુ મળવુ ને માકડાનુ દળવુ ૪૪૫
મૂળમા માટી નહિ અને સાસરે સહેરો. *
મૂળમાં મિયા ગાડા ને વળી ગાજે પીપો

માર ભાગુ ભૂત પણુ નાસે
મારૂ મારા બાપનુ ને તારૂ મારૂ સહિયારૂ
મારૂ ગાયુ ગાઓરે બાઈ ગેરાહે ૪૧૦
મારૂનો મગ શે ડગુ પણુ મે ન ડગુ
મારે તેનો હાથ ઝલાય, બોલે તેની જીભ ન
મારે ન હો પણ મારા પાડોશીને હુન્ને [ઝલાય
માણાના મુળગાએ ગયા
માયાને ભય પણુ કાયાને ભય નથી ૪૧૫
માસ ખાય તેપણુ હાડકા કોટે ન બાધે
માશીનુ પહ્યુ ફઇને ને ફઇનુ માશીને
માળાના મણકા સર્વે સરખા
માગવુ ને મરવુ બે બરાબર
મિયાની ભેશને ઊાખુ કેમ કહેવાય ૪૨૦
મિયા ચોરે પળી પળી ને બંદા ઉઠાવે કુપ્પા
મિયા મરે ને મશીતે દીવા થાય
મિયા થયા ઘોર ન્નેગ ત્યારે બીબી થયા ઘરજોગ
મીઠા બોલા લોક ને કડવા બોલી મા
મીઠા ઝાડનુ મૂળ ન કહાડવું ૪૨૫
મુબા પેહેલી ઘોર ખોદવી
મુવા પેહેલા મોકાણુ

સમજુ માણસની બલા દૂર
સમજે નહિ, ને સરખો ભાગ માગે
સમુદ્રમા તરીને ખાબોચીયામા ડૂબ્યો ૬૫૦
સમે વર્તે સાવધાન
સવઈયાની ડોશી, ને ઢબુઓ મુડામણ
તપ ત્યા જપ
સાત સોયાણીએ વેતર વઠે
સાતે વારે સોની, ત્રણે વારે કનમારો, એકે
વારે કોળી ને વારે વારે વાણિઓ ૬૫૫
સાપનો કરડયો છછુદરથી બીહે
સાપ ગયા ને લીસોટા રહ્યા
સાપે છછુદર ગળ્યુ (મૂકાય નહિ ને ગળાય નહિ)
સાસ ત્યા સૂધી સોસ
સાસુ ભાગ તે કલેડા ને વહુ ભાગે તે ઠીકરા
સાતપાચની લાકડી ને એકનો બોજો
સાત સાધે ને તેર તૂટે ૬૬૨
સાચને આચ નથી
સાચનો બેલી ઈશ્વર
સાચાનો બોલનાર ને માથાનો વાઢનાર
સાચા બોલી સાસરે ન સમાય ૬૬૬

સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી
સામ લગી ખાસ
સાસરા સુખવાસરા
સુખે સોની ને દુખે રામ ૬૭૦
સૂઈની સાજ ને મોચીનું વહાણ
સૂડી વચ્ચે સોપારી
સૈયડ કાકા ભોળા, વાડકા જેવડા ડોળા
સોનું તે હવામણથી મોઘું
સોડ પ્રમાણે સાથરા ૬૭૫
સોળે સાન ને વીસે વાન
સોળે સોગઠી નાચી
સોકનું સાલ
સો જજો, પણ સોનો પાળનાર ન જજો
સો વર્ષનો સુતાર, ને પાંચ વર્ષનો ઘરધણી
સો ભણ્યું ને એક લખ્યું
સોનું ને વળી સુગંધ ૬૮૨
સોટી વાગે ચમ ચમ ને વિદ્યા આવે ઘમ ઘમ
સૌની રીત તે વહુની રીત
સ્પષ્ટ વક્તા ભવેત સાધુ
હું નામ સાહેબનું ૬૮૬

ડ્રુતાને હાથીઅ ને પાપ દોષ ન ગ[િ]એ
[ખ]ાધી ખીચડી ને મલાની દીકરી
ઠતુ ને હાથ
સે તેનુ વરો અને રૂવે તે ખુવે
ર સો હથિયાર
થના ફીધા હૈયે વાગ્યા
તેને હરી મળે ને જીતે તેને જમ
તેનુ જશે, ને બાવા બુઠીગ થશે
તે સાથે
મા મુગળ, ને ખેમને કુશળ
મા નહિ કોડી, ને ભર્યા બજારમા દોડી
મા હડો બગલમા મોઈ, ને હવેલી લેતા
જરાન ખોઈ
માઉ ને ઊના પાણી
ને પર ઘર હાથા
હોઠે આવે
ય બાળ્યા સારા
ર ડાગા
ફ્રટયો.

સુવિચાર દર્શક મંડળીનાં પુસ્તક

બાદશાહ બીરબળની ૬૫ વાર્તા ની
સેક્ષપિયર કથાસંગ્રહ (૧૦ વાર્તા) ૬
રાજા ભોજ ને કવિ કાલિદાસ ૯
અદ્ભુત ચમત્કાર ૦
જોધપુરનો કરણસિંહ
રામરક્ષા ગૂજરાતી અર્થ સાથે ૦
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા ,,
કલિવિડમ્બનશતક ,,
વૈરાગ્યશતક (૫૦ ગદ્દુલાલજી),,
હરિશ્ચંદ્ર આખ્યાન
ગૂજરાતી વહેમ (પુ૦ કા૦
અણીશુદ્ધ એભલસિંહ

પુસ્તક પ્રસ